

Rapport

Fousgruppeintervjuer 13. og 14. mai 2024

Bo- og blilyst

Hvordan kan kommunene samarbeide seg i mellom –
og hvordan kan kommunene samskape mer sammen med innbyggerne?

Alle de seks Hallingdalskommunene jobber for tiden sammen på et stort prosjekt som handler om «bo- og blilyst». Med oss på laget har vi Regionrådet, fylkeskommunen og andre samarbeidspartnere.

Målet med prosjektet:

- finne ut hvordan vi i Hallingdal sammen kan skape et best mulig sted å bo, både for de som vokser opp her og de som flytter til.

I prosjektet har vi et særlig fokus på aldersgruppa 13-49 år

TEAM

Erfaring innen tjenestedesign, tettstedsutvikling og organisasjonsutvikling for privat og offentlig virksomhet.

Anna Tokle Amundsen

Anna har en mastergrad i innovasjon og ledelse, og tjenestedesign og digital kommunikasjonsledelse på masternivå.

Hun har videreutdanning i bærekraftige forretningsmodeller, innovasjon i etablerte bedrifter, designledelse, prosjektledelse og coaching.

I tillegg har hun en cand.mag. innenfor kunsthistorie og mediekunnskap.

Mads Pålsrud

Mads har en mastergrad i design fra Kunsthøgskolen i Oslo med fokus på brukerinvolverende prosesser. Han er grunnlegger av Growlab Oslo siden 2015, en designbedrift med fokus på bruk av designprosesser innen by- og stedsutvikling.

Hvor mange har deltatt i fokusgruppeintervjuer?

Totalt
35
personer

Fokusgrupper

INNBYGGERE
18-39 **uten** barn

11

som deltok

Menn – 5
Kvinner – 6

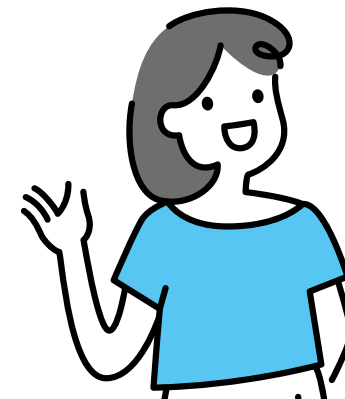

INNBYGGERE
18-39 **med** barn

9

som deltok

Menn – 4
Kvinner – 5

Annen landbakgrunn

6

som deltok

Alle kvinner

Arbeidsgivere

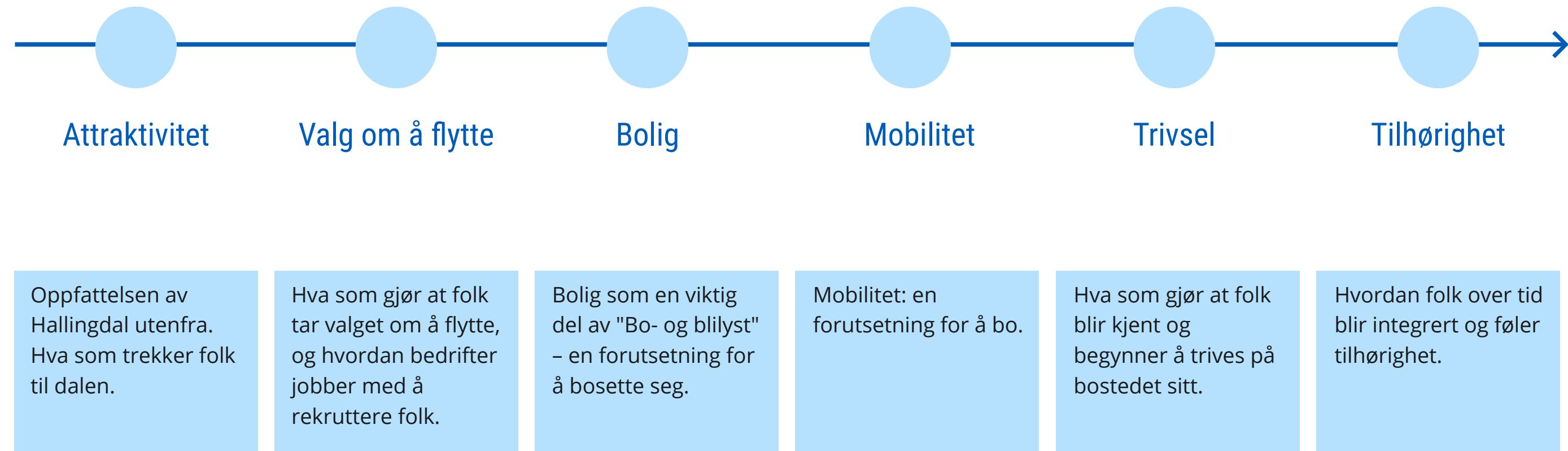
9

som deltok

Menn – 5
Kvinner – 4

Strukturering av funn

Hver fokusgruppe er inndelt i kategorier. Kategoriene er basert på temaene i Bo- og blilyst prosjektet. Sammen kan de representere en "brukerreise" – fra før man flytter, til man er integrert Halling.

Personas

En persona er en konstruert person, laget for å reflektere noen gjennomgående trekk ved en gruppe personer med likheter. Vi har i denne rapporten bygget videre på personas laget til prosjektet om boligutvikling for Hallingdal Næringshage høsten 2023.

Arbeidsgivere får ingen persona, fordi de ikke representerer brukerperspektivet i denne sammenhengen.

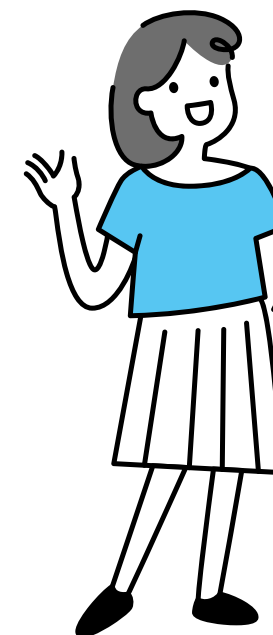
Johan

36 år
med barn

Eva

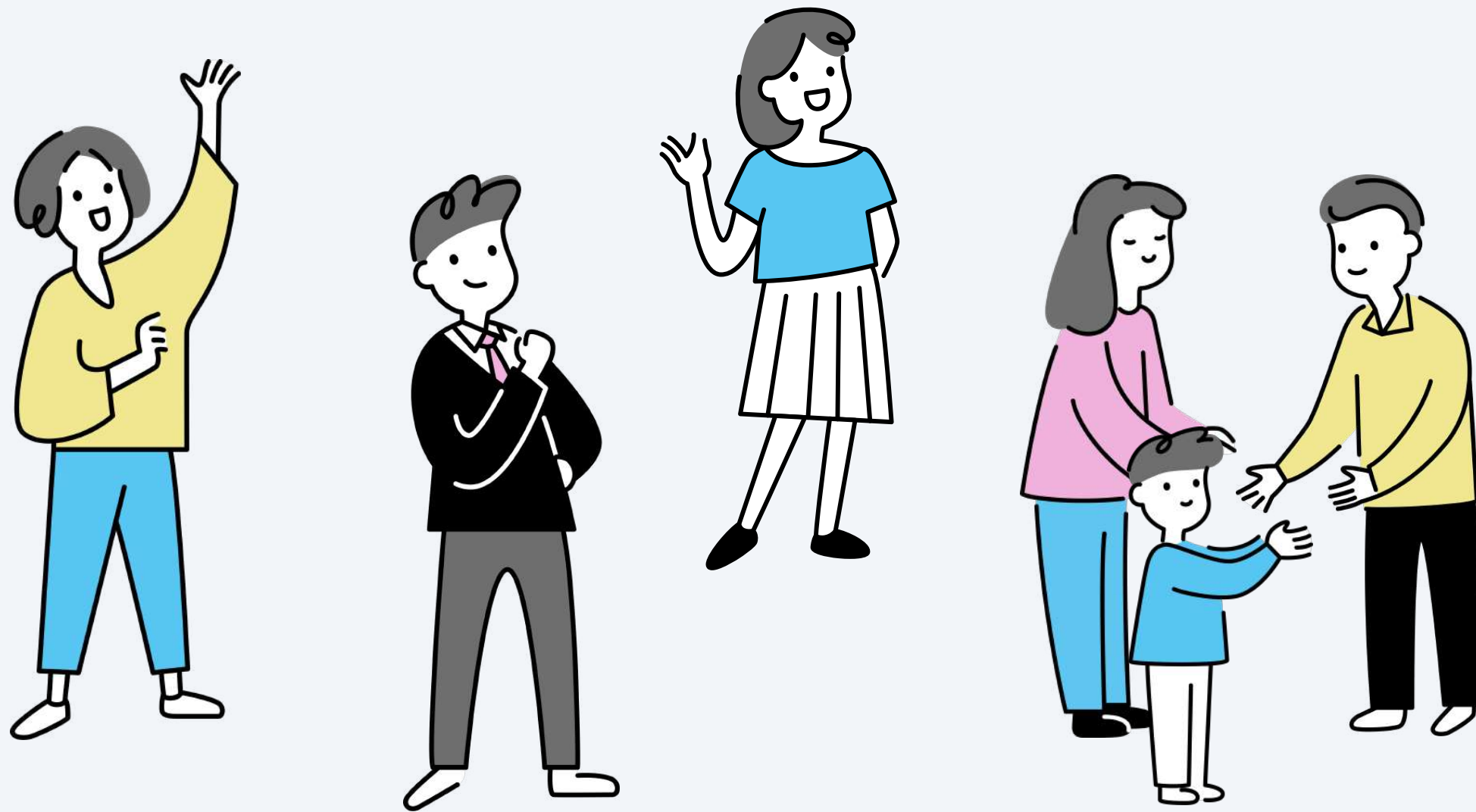
30 år
uten barn

Olga

45 år
annen landbakgrunn

Innsikt fra intervjuene

18-39 år uten barn

Hovedfunn

- Folk som flytter til, eller tilbake til Hallingdal: det tar lang tid for noen av disse å finne et sosialt miljø. De som har vokst opp i Hallingdal må starte på nytt, det miljøet de hadde er borte.
- Man strever med å få kjøpe bolig. Markedet oppleves lite, og mye selges utenom og det oppleves dyrt.
- Vanskelig å være sosial på kveld, fordi det er vanskelig å komme seg hjem.
- Vanskelig å få vite om og få oversikt over ting som skjer.
- Dette er en ressurssterk gruppe som kan bidra til økt trivsel og tilhørighet hvis det legges tilrette for det.

"Jeg vil ikke bo i leilighet eller boligfelt. Hvis jeg ikke får tak i et småbruk blir jeg ikke boende"

"Samme her".

"Har bodd her i 2 år, men tok 1,5 år før jeg fant noen å henge med etter jobb."

"Det er ikke noe trekkplaster med trekkspill. De jeg kjenner er ikke så interessert.."

Når noe skjer på Ål er det for hele Hallingdal, så da burde jo også hele Hallingdal være med på å skaffe bussene".

Eva

30 år

Fakta

Bosted: Gol

Bolig: Leilighet, leier

Født og oppvokst i Hallingdal, har valgt å flytte tilbake. Er singel og bor alene i en leilighet hun leier på Gol.

Er i full jobb.

"Mitt Hallingdal"

For Eva er det viktig å bo **nærme naturen**, å ha ski- og turmuligheter rett utenfor døra. Det er det hun liker best ved Hallingdal. Hun kaller seg selv **eventyrlysten**, og liker å utforske også utenfor løypene.

Hallingdal har også en **ro og stillhet** hun setter stor pris på, og det er **trygt og trivelig** her.

Hun liker også **folkene som bor der**. Det viktigste for henne er **gode og trygge oppvekstmiljø** for kommende barn, selv om hun er litt bekymra for det hun hører om at det blir mer og mer narkotika i dalen. **Nærhet til jobb** er også viktig for henne.

Hun liker å ha **frihet** til å dra dit hun vil når hun vil, og da er **bilen** veldig fin å ha. Hun drar innimellom til Oslo, hvor hun bodde tidligere.

Trivsel og tilhørighet

Eva flytta tilbake for 2 år siden, men har **strevd med å finne folk** å være med etter jobb. Hun er litt **introvert**, og liker å **bli invitert** med på ting heller enn å ta initiativ selv.

Hun har etter hvert funnet et sosialt miljø, og **trives bedre** og bedre. Men hun synes fortsatt at det **skjer lite** i dalen, og at det det er irriterende vanskelig å **få med seg det som skjer**. Når det først skjer noe, er det **vanskelig å komme seg hjem**. Det går ikke buss, og taxi er lite fleksibelt.

Hun synes **kulturtilbudet** har blitt litt dårligere de siste årene, og hun har inntrykk av at de som arrangerer er en del eldre enn henne. Hun er ikke så interessert i folkemusikk.

Det **motiverer** henne å se at andre folk gjør noe, da får hun selv inspirasjon til å bidra tilbake. Hun vurderer å engasjere seg i **politikken**, fordi hun er engasjert på vegne av kommunen.

Boligbehov

Inntekt i husstanden: ca 500.000 kr.
Kan kjøpe for: ca 2-3 millioner kroner.

Hun synes det er for **høyt prisnivå** på både leiligheter og eneboliger. Prisene kan variere veldig i dalen, og hun ser ikke at hun ha råd til å bo i Hemsedal der hun egentlig ønsker å bo. Hun føler også at mange boliger er takstert høyt, selv om de f.eks. har gammelt elektrisk anlegg.

Det er også **få boliger** på markedet opplever hun. En venninne av henne måtte kjøpe **utenfor markedet** via en venninne. Hun holder utkikk etter sånne muligheter, fordi hun har inntrykk av at det er mye som selges uten at det legges ut.

Hun mener at det kan være flere eldre som ønsker å flytte til leilighet, noe som kan **frigjøre flere eneboliger** til sånne som henne, men at det kan være stor risiko for de eldre, og at de kanskje ikke ønsker mer lån.

For å finansiere boligen sin ser hun for seg at hun kanskje kan kvalifisere til **startlån fra Husbanken**. Kommunen har **etablerertilskudd**. Det er positivt, men det er ikke så nyttig for henne, fordi hun ikke kan bruke det som egenkapital, så det hjelper ikke for å få lån fra banken. Hun er også usikker på om hun vil bo i samme bolig i 5 år. Ellers er hun interessert i **Leie til eie** eller kanskje **Bostart** eller lignende.

Fellesarealer er hun veldig interessert i, men vil helst ikke at prisen på boligen skal bli dyrere. Så hun vil helst finansiere med å **betale høyere månedlige fellesutgifter**. Hvis det trengs kan hun også **gi fra seg litt privat areal** i bytte mot mer fellesarealer.

Hun ser for seg å kjøpe sin første bolig om **2-3 år**. Hun tror ikke hun har mulighet til å kjøpe noe nytt, så det er mest realistisk å **kjøpe noe brukt**.

Hjem og nabolag

Eva er mest interessert i å bo i **enebolig** i Hemsedal, alternativt i **Ål sentrum**, der synes hun det er fint. Hun har også en liten drøm om **småbruk**, men gleder seg til hun får en **egen hage** en gang, hvor hun kan plante litt grønnsaker og bærbusker.

Hun vil helst bo i nærheten av noen i **samme livssituasjon** som seg selv. Kanskje kan hun finne en kjæreste?

Dersom hun skulle ha råd til å kjøpe noe nytt er det viktig for henne å kunne **påvirke planløsning** og **utearealer** i kjøpsprosessen.

I et fremtidig hjem ønsker hun ideelt sett **2-3 soverom**. **Bod/lagrings-plass** og **garasje** er viktig for henne, ellers ønsker hun seg et eget rom som kan være **vaskerom**.

Felleskap og deling

Hun kan være interessert i å dele areal med andre, men da først og fremst **forsamlingslokaler**, **aktivitetsrom** og **utearealer**. Dette kan helst finansieres gjennom månedlige fellesutgifter.

Når det kommer til **utstyr og verktøy** er dette også interessant, og hun ser både de **økonomiske og miljømessige fordelene** ved å ikke eie alt selv.

Det er **mindre viktig** for henne å dele bad, kjøkken og stue/oppholdsrom. Hun liker å ha **sitt eget privatliv**.

18-39 uten barn

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Attraktivitet

- Trygt og trivelig
- Stillhet
- Alle kjenner alle
- Frihet til å reise hvor du vil
- Nærhet til natur/friluftsliv
- Ulike steder i dalen har ulik "status" og grad av omdømme.

- Narkotika
- At det skjer lite

- Mer aktivitet og mer som som skjer, jo mer attraktivt vil stedet bli

Valg om å flytte

- Flyttet på grunn av at søsken bodde her
- Vokst opp i Hallingdal, eller partner, ville ha nærhet til familie eller natur
- Venninne bodde her
- Fikk jobbtilbud

- Lite utfordringer her, dette kan være fordi vi snakker med de som har tatt valget. Kan være interessant å snakke med noen som vurderer å flytte.

- Snakke med noen som kunne vurdert å flytte til Hallingdal

Bolig

- Mange eier selv, men flere leier også. Noen bor i leilighet, noen i hus, andre på småbruk.
- Noen har kjøpt utenom markedet
- Å kjøpe bolig oppleves som dyrt, at det er variasjoner internt i Hallingdal, og at prisene øker raskt
- Det oppleves at mange hus taksteres høyt, selv om de f.eks. har gammelt elektrisk anlegg

- Vanskelig å få tak i småbruk
- Mye vilkår på egenkapital, blant annet at man må bo i samme bolig i 5 år
- Vanskelig å få lån

- Endre krav på etablerertilskudd til at man kan flytte internt i kommunen, evt. internt i dalen

18-39 uten barn

Mobilitet

Trivsel

Tilhørighet

Dagens situasjon:

- Alle bruker bil i hverdagen fordi det er billigst og mest lettvinnt. Bil = frihet.
- Størst behov for kollektiv-transport når man har vært "ute på noe". Man må bestille taxi, eller bruke privatsjåfører
- Både Bergensbanen og busstilbud oppleves som dyrt
- For noen, innflyttere og noen tilbakeflyttere, har det tatt lang tid, kanskje 1,5 år, å komme inn i et miljø
- Man må ta initiativ selv - "skape sin egen lykke", eller trives godt i eget selskap.
- Man vil gjerne ha et nettverk også utenom jobb
- De fleste trives veldig godt
- Nærhet til familie er positivt i hverdagen
- Enkelt å engasjere seg i politikken
- Folk blir motivert av at andre gjør ting, det gjør at de også ønsker å bidra.

Utfordringer:

- Vanskelig å være sosial på kveldstid, pga ingen kollektiv-transport
- Lite oversikt over det som skjer av sosiale aktiviteter i dalen
- Å bli kjent med nye. Ikke for alle å ta initiativ. Ikke jevnaldrende på arbeidsplassen gjør det også vanskelig.
- Kulturtilbudet er tilpasset en eldre målgruppe, fordi de som planlegger er eldre
- Lite organisert idrett og kultur for 20+.
- Narkotika oppfattes som et voksende problem
- For noen føles det utfordrende å være uten barn, når alle andre har barn. For andre er det ok.
- Dårlig økonomi i Nesbyen kommune, bekymringer for at tilbud vil bli lagt ned.
- Samarbeide med arrangører til å sette opp busser etter arrangementer.
- Oppfordre arrangører til å sette opp transport.
- Stimulere innbyggere til å ta mer initiativ til å skape møteplasser a la Framstøling og Ungt fellesskap, gjennom idéverksteder o.l.
- Bedrifter ta initiativ utover kun ansatte.
- Gå i dialog med de som arrangerer kulturarrangementer om å ha tilbud rettet mot ulike/ynge målgrupper.

18-39 år med barn

Hovedfunn

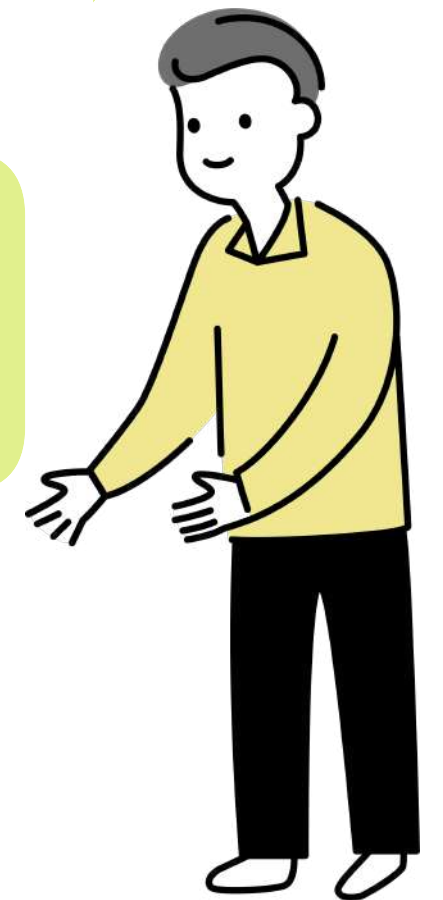
- Hvordan støtte ildsjelene? Hva trenger de?
Vanskelig å få tillatelser til å få gjennomført grasrot-initerte utviklingstiltak
- Finne ildsjelene i Hallingdal som kan være koblere.
Eller ansette en **bygdekobler**
- Rusproblematikk: bekymret for oppvekstvilkår for unge
- Hvordan få vite om det som skjer?
Litt jungeltelegraf i dag.
- Ikke så opptatt av mobilitet. Bil er noe alle har

Hvis du har en interesse er det initiativets makt

Hvorfor er det ikke en "Visit Hallingdal?"

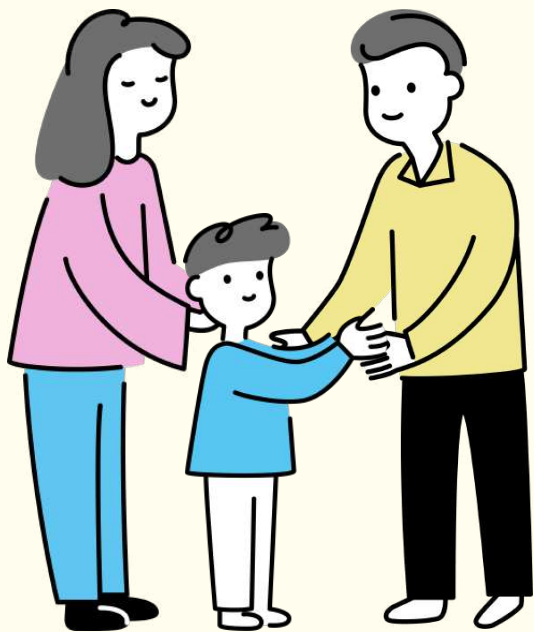
Vi liker ikke papirmølla, men vi liker å lage ting

Drømmer om småbruk, med en liten landsby rundt, med jevnaldrende, hvor barna kan springe rundt. Det uplanlagte - for store og små

Johan

33 år

Fakta

Bosted: Ål
Bolig: Eget hus

Født og oppvokst i Hallingdal. Har også hytte der i dag.
Har partner og ett barn.
Er i full jobb.

Mitt Hallingdal

For Johan er Hallingdal **åpent, fritt og trygt**. Her kan han slippe ut ungene, de kan leke ute uten av trafikken dunderer forbi. Her er det **nydelig natur** rundt deg, og Johan har **familie i nærheten**. De avlaster med barnevakt og skaper trygge oppvekstvilkår for ungene hans.

Johan hører om ting som skjer, men syns det er vanskelig å få det med seg. Det er litt tilfeldig hvordan slik informasjon når han, så han savner å vite hvor han skal skaffe seg info om arrangementer og aktiviteteter

Trivsel og tilhørighet

Johan trives best når hele familien er med. En perfekt dag er en sommerdag hvor de sykler til et tjern for å bade. Alle er i godt humør, sola skinner, og venner henger seg på. På ettermiddag kommer det folk tilfeldigvis innom, og kanskje får de gjort noen nødvendige småting.

En fjelltur eller en treningsøkt er også en fin dag. Får de barnevakt på kvelden, så er det prikken over ién. Da hadde det vært fint å gå på pub eller konsert

Boligbehov

Inntekt i husstanden: ca 1.100.000 kr.
Kan kjøpe for tror han: ca 5-6 mill. kr.

De ønsker først og fremst å **eie boligen sin alene**.

De synes det er spennende på se på mulighetene for andre finansieringsmuligheter, særlig **leie til eie**.

Dersom de skulle kjøpt en bolig hvor man deler areal med naboene er de interessert i å **redusere sitt privat areal for å kunne finansiere det**, men det kan også **legges på 3-5%** mer i kjøprisen.

Johan og partneren flyttet tilbake til Hallingdal, på grunn av **nærhet til familie**, men også på grunn av **nærhet til natur** og et ønske å **bo mer landlig**, med **flott utsikt**. De er også glad i alle **fritidsaktivitetene** Hallingdal byr på.

I valg av bosted er det viktig med **gode og trygge oppvekstmiljøer** og **interessante jobbtilbud**. De er ikke fornøyd med boligmarkedet i Hallingdal slik det er i dag, og savner **flere attraktive boliger, flere tilgjengelige boliger** og **mer variasjon**.

Hjem og nabolag

Johan ønsket seg først og fremst en **enebolig**, men bærer også på en **drøm om å bo på et småbruk**. For hans familie er det særlig viktig at det er **god arkitektonisk kvalitet** på det som bygges. Og det er fint om det er mulig å **gå eller sykle** i hverdagen. Det er mindre viktig at det er naboer i samme livssituasjon som en selv.

De trenger **3-4 soverom**. Det er viktig med **god lagringsplass** og **garasje**.

Skulle de bygget nytt hus ville de ønsket å kunne **påvirke planløsning, materialvalg og uteområder**.

De kan være positive til å **prøvebo i et halv til ett år** for å teste ut ulike steder og type boliger.

Felleskap og deling

Når det kommer til grad av fellesskap er det aller viktigst å ha en form for **skjermet privatliv**, men at det er fint å kunne dele på slik som **aktivetsrom** og **forsamlingslokaler, utearealer/hage** og **utstyr/verktøy**.

De tenker det er **positivt økonomisk** å ikke eie alt utstyr og verktøy selv, noe som også er **positivt for miljøet** – at man forbruker mindre.

De tenker også at det er positivt å kunne **hjelpe hverandre** og **kjenne naboene sine bedre** når man bor tettere, og deler areal.

18-39 med barn

Attraktivitet

Dagens situasjon:

- Fritt og trygt.
- Alle kjenner alle
- Fint med nærhet til naturen
- Lett å være aktiv sammen med barn når en har god plass rundt seg

Utfordringer:

- Narkotika
- Lekeplasser
- Aktivitet for barn og ungdommer
- Lite tilbud når du ikke er glad i sport

Muligheter:

- Synliggjøre det unike med Hallingdal: Naturen, folkemusikken og Norges varmeste sted
- Mange ildsjeler
- Landets beste skikjørere
- Kort vei til beslutningstakere
- Multemyrer
- Sykkelstier
- Skiløyper

Valg om å flytte

- Samboer herfra, tok over en gård
- Oppvokst her
- Kone herfra
- Flytta ut, men ønska meg tilbake
- Flyttet hit pga av jobb

- Hatt problemer med naboer når vi kom flyttende og bygde enebolig
- Vanskelig å finne jobb når en er spesialutdanna innenfor et smalt felt

- Man må kjenne noen, og man må være "litt på" selv. Ta kontakt - tilby seg - fortelle hva man kan. Det er et "skjult" jobbmarked

Bolig

- Overtatt en gård
- Flyttet til barndomshjemmet
- Bor foreløpig i ei hytte
- Småbruk
- Enebolig

- Vanskelig å få tak i småbruk
- For få gode boliger på markedet

- Ikke aktuelt å dele bolig med noen, samtidig er det helt normalt å bo 3 generasjoner under samme tak
- Innbyggere kan finne ledige hus og arrangere "prøvebo"

18-39 med barn

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Mobilitet

- Bare bil som funker

- Vanskelig å delta på aktiviteter eller noe sosialt hvis en har lyst å ta seg et glass vin
- Negativt med alle bomveier som har kommet der det nå ervhytteveier

- ...

Trivsel

- Ha med familien, bade, sykle, alle er i godt humør, sola skinner, venner kommer innom.
- Få gjort unna litt nødvendige ting.
- Fjelltur og en treningsøkt
- Barnevakt på kvelden, gå på pub eller konsert

- Vanskelig å vite hva som skjer
- Tilfeldig om du får vite om ting via andre
- Lite å finne på hvis en ikke liker sport
- Hadde vært fint med en pub eller flere muligheter for å gå på konserter
- Avhengig av bil

- Hvis du har en interesse er det lett å ta initiativets og invitere andre inn
- Mange jobber som frivillig
- BUA finnes i alle kommuner
- Lurt å dra med seg folk på ting personlig. Lettere å hive seg med enn når en leser det på Facebook

Tilhørighet

- Fint å ha familien i nærheten.
- Familie viktig grunn for å flytte hjem. Hjelp til banevakt

- Narkotika oppfattes som et voksende problem
- Kommunen oppleves som en brems når en ønsker å få til ting. Det kommer an på hvem man treffer, og det er for mange skjema som må fylles ut

- Felleskap motiverer til å engasjere seg.
- Mangel på tilbud motiverer en til å engasjerte seg
- Finne ildsjelene i Hallingdal som kan være koblere. Eller ansette en **bygdekobler**

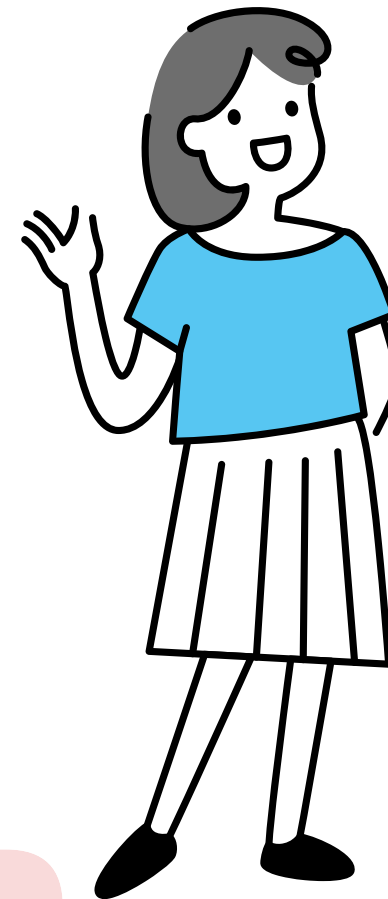
Annen landbakgrunn

Hovedfunn

- Veldig vanskelig å få rett informasjon. Den varierer ettersom hvem du spør.
- Det er helt grunnleggende ting dere glemmer å fortelle oss fordi dere tror vi vet
- Et innflytterkontor som kan svare på helt grunnleggende ting når man er ny i Norge
- Vinteren er ekstra vanskelig

Når man reiser så savner man Norge. Når du er i Norge savner du andre land. Så forstår du at du savner det som VAR...

Når man klarer å fortelle en vits - en stor seier!

"Alle sier - kom på juletefest, men så vet man ikke hva det går ut på... Sånne ting kommer noen ganger veldig plutselig, også vet vi ikke hvordan vi skal oppføre oss

Vi prøvde på NAV, men de forstår ikke hva vi mener, **fordi det er noe alle burde vite**. Mange vet ikke at det er noe som heter "Finn.no"

Ha en "FN-dag" hvor alle som har annen landbakgrunn kan bruke nasjonaldrakter - få vise frem sin kultur med mat, musikk og leiker

Olga

42 år

Fakta

Bosted: Hovet
Bolig: Enebolig

Bodd i Hallingdal i 13 år.

Bor sammen med sin ektefelle og barn.

Mitt Hallingdal

Det beste med Hallingdal er nærheten til alt. Lite støy og fin natur. Folk er hyggelige:-)

Olga får ikke jobbet med det hun egentlig er utdannet som. Det er fordi arbeidsmarkedet er mindre variert på små steder enn i byer. Og uten bil er du litt hjelpesløs. Det hindrer at du kan jobbe et sted og bo et annet sted, og det hindrer deg i å delta på aktiviteter.

Olga tenker også at det finnes for få hus som er store nok på boligmarkedet i Hallingdal, som kanskje hindrer folk i å bli værende?

Olga savner høgkultur innen musikk, konsert og teater.

Som mor så ser Olga at det er litt vanskelig å komme utenfra som ungdom. Når du ikke kan språket er det vanskelig i starten å bli kjent med andre ungdommer. Og det er lite tilbud for de som ikke liker idrett.

Trivsel og tilhørighet

Olga trives aller best når det skjer mye rundt henne. Dager som 17. mai og Pride, hvor folk pynter seg, smiler og er sosiale er fine dager. Da går praten lett, og folk er mer åpne. **Vinteren er vanskeligere.** Da er alle hjemme med sine familier og venner. Det er korte dager, og uten bil er det vanskelig å delta på ting som skjer.

Olga kunne tenke seg en LYSfest om vinteren:-) Og kanskje kunne Hallingdal arrangert en "FN-dag" hvor alle som har annen landbakgrunn kan bruke sine nasjonaldrakter. Da får de vise frem sin kultur med mat, musikk og leiker. Dette bidrar også til at ungene kan verdsette sin kultur, og å beholde identiteten.

Når du kommer ny et sted, så er det vanskelig å finne ut av ting, og du får mye, men ulik informasjon etter som hvem du spør. Olga lurte på om et innflytterkontor kunne vært lurt?

Boligbehov

Inntekt i husstanden: ca 700.000 kr.
Kan kjøpe for tror hun: ca 2-3 millioner kroner.

Olga er **arbeidsinnvandr** som har slått røtter i Hallingdalen. Hun kom på grunn av arbeid, og jobber i 100% stilling. Her vil hun bo for resten av livet tenker hun.

Hun **bor i egen enebolig i dag**, og har ingen tanker om å kjøpe ny. Skulle hun vurdere å kjøpe ny bolig måtte hun få litt bedre råd, boligene på markedet må bli billigere og det måtte være flere boliger å velge i. **Og hun vil fortsatt bo i egen enebolig, helst en brukt bolig.**

I huset sitt har Olga behov for 3 soverom, garasje, lagringsplass, vaskerom og gjesterom.

Et rom til hjemmekontor, kjellerstue og et rom som kan leies ut er også interessant.

Olga ser at "eie til leie" og startlån er ordninger hun kunne benyttet seg av, men kjenner ikke så godt til de ordningene som finnes.

Hjem og nabolag

Olga tenker at **nærhet til jobben, trygge oppvekstvilkår for barna og interessante jobber** er et viktig kriterier for å velge bosted. Natur og godt naboskap er også viktig.

Olga tror at en **miks av naboer fra ulike generasjoner og i ulike livssituasjon og bakgrunn er viktig for et godt nabolag.** Arkitektur og utforming av bygg og omgivelser er også en viktig faktor mener Olga.

Det har vært vanskelig å finne ut av hva som skjer, og hvilke aktiviteter som finnes. Det syns hun fortsatt, selv om hun har bodd her i mange år. Det er litt tilfeldig når hun får vite om ting. Kanskje hun hører noen andre snakke sammen, eller noen spør om hun vil bli med.

For Olga sin del hadde det også vært et stort pluss om hun kunne handle mat hun er vant til fra hjemlandet sitt. Da må hun til Oslo eller Drammen. Og uten bil blir det vanskelig. Hun opplever en egen stemning når hun kommer til butikker med flerkulturelle matvarer som hun savner. Det er noen få butikker i Hallingdal, men de er dyre og blir fort utsolgt.

Felleskap og deling

Olga tenker ikke at å dele bolig med andre har så mange fordeler, men ser at det er **økonomiske fordeler ved å slippe å kjøpe alt utstyret hun trenger selv**, og at det er miljømessige fordeler ved å kjøpe mindre utstyr og ting, og dermed redusere forbruk.

Man blir også lettere kjent med folk hvis man deler på ting, og man kan hjelpe hverandre

Hvis hun skulle delt noen fellesareal som f.eks aktivitetsrom, så tenker hun at familiens ideelle private areal kan reduseres for å finansiere fellesarealene. Hun savner flerkulturelle møteplasser, lage mat sammen og ha ulike aktiviteter **på tvers av alle aldre**

Annen landbakgrunn

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Attraktivitet

- Naturen
- Hyggelige folk
- Alt er nært - kan gå til alt
- Ikke rush og mye trafikk
- Trygt

- Vinteren er mørk og kald, og de norske holder seg sammen med sine familier

-

Valg om å flytte

- Flyttet hit på grunn av jobb
- Kom som flyktning

- Vanskelig å finne jobb vi er utdannet i. Arbeidsmarkedet er litt smalt.
- Vanskelig å få godkjent papirer på utdanning
- Vanskelig å få rett svar når en lurder på ting ALLE norske vet, og vi vet ikke hvem vi skal spørre

- Et tilflytterkontor
- Hjelp til å vite hva Hallingdal trenger av arbeidskraft, så vi kan omskolere oss slik at vi får jobb
- Kan få hjelp til å starte opp enkeltmannsforetak for å utøve yrket mitt

Bolig

- Leier hus og leilighet

- Vanskelig å vite om det er mulig å kjøpe seg bolig. Hva skal til?
- Vanskelig å finne stor nok bolig å leie (og gjerne kjøpe om det var mulig å få lån)

- Tilpasset informasjon om hvordan ta opp lån. Det er mye som er annerledes i Norge i forhold til land vi kommer fra, og som folk fra andre land ikke har forutsetninger for å vite.

Annen landbakgrunn

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Mobilitet

- Vanskelig å bevege seg rundt uten bil
- Har ikke egen bil, og er avhengig av å kjenne noen som vil kjøre
- Hvis en skal utenfor kommunen må en nesten bruke hele dagen

- Hindrer oss i å være med på aktiviteter
- Hindrer oss i å handle slik mat vi er vant til

- ...

Trivsel

- Folk er hyggelige, men savner å kunne danse og å være på konserter
- Når en ikke er herfra, og har familie, så blir en litt ensom

- For lite tilbud og aktiviteter hvis du ikke liker sport, og spesielt på vinteren

- Har i små perioder fått vært med på dans slik jeg er vant med, men det er ikke noe permanent

Tilhørighet

- Vi blir invitert med, men vi vet ofte ikke hva som forventes av oss.
- Det er mest på jobb jeg føler jeg blir inkludert

- Å forstå hva som skal skje. Når du aldri har vært med på 17.mai... Hva skal vi ha på oss, hva skjer hvor? Hva forventes av oss? Skal vi ha med noe? Hvor er det?

- LYSfestival
- En festival samtidig som FN-dagen. Alle som er utenfra kan få vise frem sine tradisjoner med nasjonaldrakter, mat, kunst og kultur

-

Arbeidsgivere

Hovedfunn

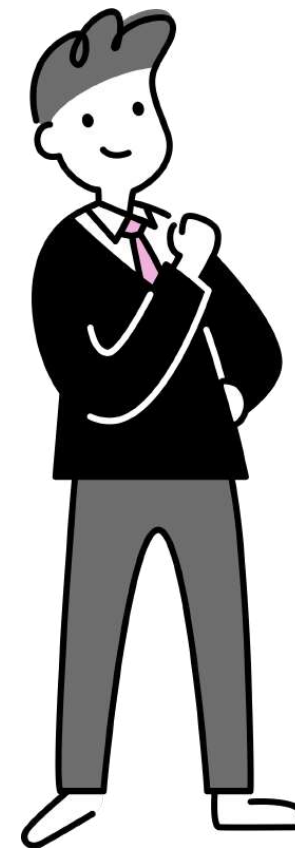
- Arbeidsgiverne er bevisste på at de har en rolle i tema trivsel og tilhørighet, men de har mest fokus på arbeidsplassen og -miljøet og ikke det utenfor.
- Bruker flere kanaler og strategier for å rekruttere, noe som antakelig bidrar til å trekke mange folk til Hallingdal.
- Dårlig tilgang på boliger er en utfordring i rekrutteringsarbeidet. Flere bruker mye tid på å ha klare midlertidige boliger når de får nye ansatte.
- Utfordring at partner ikke finner seg jobb. Hallingdal må kunne tilby jobb til to, det trengs mer mangfold i næringslivet.
- Er åpne for strategisk samarbeid med kommunene, men ønsker langsiktige satsinger, ikke korte prosjekter.

"Vi tiltrekker oss de litt eventyrlystne."

"Du kan arrangere personalfester til du blir blå, men det er det som skjer i lokalsamfunnet som er viktig".

"De som ser potensialet [i Hallingdal] er de man ønsker å få med på laget".

"Vi kan tiltrekke oss folk som vil ha natur, men vi må ha arbeidsplassene som gjør at folk blir."

Arbeidsgivere

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Attraktivitet

- Eventyrlystne folk
- Opptatt av friluftsliv og natur
- "Work-life balance"
- Mange sesongarbeidere
- Lettere å relatere til Hallingdal når de selv kommer fra en mindre plass/mer landlig

- Mye fokus på Hemsedal
- Reiselivsdestinasjon skaper gjennomtrekk i befolkningen på grunn av sesongarbeidere

Valg om å flytte

- Bruker mange ulike kanaler.
- Sesongansatte kan bli til faste stillinger. Viktig med høy kompetanse blant disse.

- Finne jobb til partner
- Usentrale arbeidsplasser f.eks på fjellet
- Tekniske og ledende stillinger: mer krevende å få tak i folk
- Innvandrere får ikke D-nummer i Hallingdal

- "Forstå" de unge slik at de kan få jobberfaring og føle tilhørighet gjennom jobb

Bolig

- Boligmangel gjør det vanskelig å få tak i folk

- Et skjult marked for de som kommer utenfra
- Steder der det har vært vgs har flere hybler, andre steder har få.
- Høye priser i Hemsedal

- Ansatte ved bedrifter kan stille boliger til disposisjon for prøvebo
- Kommunene stiller som kausjonist ved boligkjøp.
- Utvikle de sentrale områdene, heller enn å lage store boligområder usentralt
- Bygge boliger for eldre. Kan frigjøre boliger til yngre grupper.

Arbeidsgivere

Dagens situasjon:

Utfordringer:

Muligheter:

Mobilitet

- Det meste baserer seg på bilbruk

- Arrangere sosiale happenings når man har ansatte i hele dalen
- Folk på utplassering, arbeidstrening osv, som må ta buss
- Folk som bor i Valdres (pga D-nummer), kommer seg ikke til Hallingdal

Trivsel

- Godt arbeidsmiljø er alle bedrifter opptatt av, jobber på ulike måter
- Viktig at lokalsamfunnet tar godt i mot
- Noen bedrifter har foresatt og mentorordninger
- Sesongansatte har gode sosiale miljøer

- Er usikkert i hvor stor grad lokalsamfunnet tar i mot.
- Ingen har oversikt over hva som finnes av tilbud

Tilhørighet

- Trygghet i arbeidsplassen gjør at folk blir
- Noen av bedriftene er bevisst på at de bidrar til stedsutvikling og attraktivitet

- Gjennomtrekk på ledende stillinger
- Lite mangfoldig næringsliv: trenger mer varierte arbeidsplasser

- Bedriftene kan jobbe mer mot/sammen med lokalsamfunnet
- Synliggjøre det som skjer og tilbud som finnes
- Velkomstmiddag / ordførerkaffe
- Mer samarbeid mellom kommunene og næringsliv på onboarding-strategi
- Bli bedre på å forstå hva som holder på folk i lengden
- Bedrifter tar en rolle som tilrettelegger for at folk kan ta initiativ til å bidra til lokalsamfunnet.
- Skape møte-arenaer som inkluderer sesongansatte
- Samarbeid mellom kommune og næringsliv på å holde på å få folk til å bli

Rekruttering

– kanaler og stratgier

Starter med
sommerjobb

Søke etter "gullet" lokalt
– folk man ikke har visst
om, men som har en
spennende
kompetanse.

Lyse ut stillinger, internt
og eksternt

Traineeprogram og
lærlingplasser

"Den svenske
jungeltelegrafen"

Anbefalinger

Yrkesmesser

Headhunting fra lignende
bedrifter

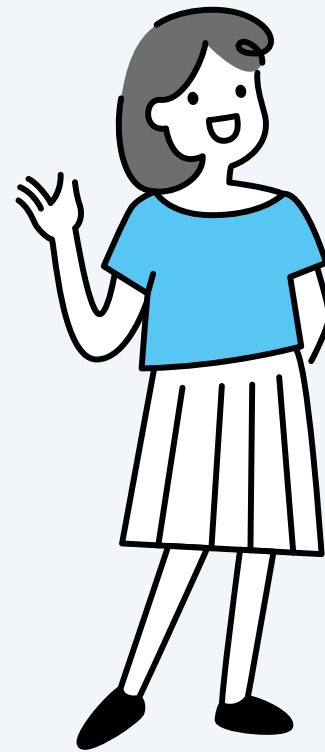
Rekrutterings-byrå

Samarbeider med andre
destinasjoner i konsernet

Sesongansatte blir til fast
ansatte

Vinn Hallingdal

Hovedfunn og anbefalinger

Hovedfunn

Alle fokusgruppene mener **Hallingdal er en god region å bo i**. Folk setter stor pris på naturen, friluftslivsmuligheter, ro/stillhet.

Det er utfordrende å være ny: et "**skjult samfunn**" som er vanskelig for nyinnflyttere å få tilgang på:

- Boliger omsettes utenfor markedet.
- Mye aktiviteter og tilbud som folk ikke vet om.
- Kommunen er vanskelig å komme i kontakt med: du må kjenne noen.
- Skjult arbeidsmarked: noen får stillinger for seg og sin kompetanse

På tvers av grupper **savner man mye av det samme**:

- Lekeplasser (foreldre og annen landbakgrunn)
- Andre aktiviteter enn sport
- Lavterskel møteplasser

Ulik praksis i å hjelpe innbyggere i å ta egne initiativer. Noen opplever mye støtte fra kommunen sin, andre skulle gjerne hatt mer.

Mange mener at **boligmarkedet er for lite** og at det i mange tilfeller oppleves dyrt. Priser og tilgang varierer innad i regionen.

Næringslivet er åpne for strategisk samarbeid med kommunene, men ønsker langsiktige satsinger, ikke korte prosjekter.

Det finnes mange **ressurssterke ildsjeler** som har ulike behov for å bli støttet og hjulpet.

Anbefaling videre

Alle fokusgruppene har pekt på både utfordringer og muligheter, og det er mye å gå videre med. Vi ønsker per nå ikke å komme med konkrete anbefalinger, og mener at både problemforståelse og tiltak må forankres lokalt for å jobbe videre.

Vi anbefaler derfor å ta med innsikt, utfordringer og muligheter, inn i et **TILTAKSVERKSTED** for å dykke dypere inn i hva som ligger bak utfordringene og jobbe fram tiltak på tvers av ulike sektorer og kommunene. Slik sikrer vi omforent forståelse og eierskap for veien videre.

For å få hele bildet trenger vi ulike innfallsvinkler og tverrfaglig blikk fra: Innbyggerne, beslutningstakere, de som driver tjenester og tilbud, de som blir påvirket, de som finansierer, de som er direkte berørt og de som bør vite om tjenesten eller tilbudet.

Hva er rotårsakene til utfordringene, og hvordan kan vi flippe de til å bli en mulighet?

Hvilke strukturer, kulturer og systemer berøres?

Mulige retninger videre

Generelle betraktninger rundt hvilke strategiske retninger et medvirkningsverksted vil kunne resultere i.

Deltakelse i Gnist-program. DOGAs Gnist-program gir kommuner mulighet til å jobbe med å finne nytenkende løsninger på sine utfordringer.

Onboarding-strategi på tvers av kommunene. Bruke tjenstedesignmetodikk for å skape en god onboarding for nye innbyggere innenfor ulike kategorier.

Pilotprosjekter på boligutvikling: Noen prosjekter er i gang, men det er potensiale for flere.

Lavthengende frukter: tiltak som kan gjennomføres raskt med god effekt.

Synliggjøring og evt. revidering av profil. Hallingdal har i dag en felles profil, noe som er unikt. Dette kan bidra til å nå mange mål innenfor bo- og blilyst.

.. og mer

